

Ludo De Brabander

Egypten skakas av folkliga protester.

Det har under de senaste åren vuxit sig en allt bredare protest mot den egyptiske presidenten Hosni Mubarak och hans regerings utrikes- och inrikespolitik. Det är en månghövdad rörelse som later höra av sig med protestaktioner, demonstrationer och strejker. Man vänder sig mot den USA-underdåniga politiken, den nyliberala ekonomin, de låga lönerna och de stigande priserna.

Protestvågen tog sin början i och med den andra palestinska intifadan, i det av Israel ockuperade Palestina, som fick en enorm återklang i Egypten. Studenterna gick i bräschen och organiserade under åren 2000/01 ett flertal manifestationer till stöd för och i solidaritet med folkupproret. Rörelsen växte till en massrörelse i samband med det amerikansk-brittiska militära överfallet på Irak. Den 21 mars 2003 tågade tiotusenden egyptier längs Kairos gator. Det var den största demonstrationen sedan brödupproret 1977. Och samtidigt började de inhemska kraven att bli allt mer dominerande i protesterna.

Den nya reformrörelsen

Mubaraks nyliberala politik, som dragit över landet i två årtionden, hade tryckt ner samhället i en djup social kris. Egypten underordnade sig den Internationella valutafondens (IMF) strukturella anpassningsprogram (SAP), med dess krav på internationellt marknadsanpassade priser (vilket bl.a. förutsatte alltfler privatiseringar) och en storsatsning på exporten, som de huvudsakliga ekonomiska direktiven. 2005 sålde staten helt eller delvis ut 209 offentligt ägda företag av de 314 som hade utvalts för att privatiseras. Det betydde avskedanden, sämre arbetarskydd och lägre löner. Via dessa privatiserade företag tryckte konkurrensen sedan ner lönerna i de resterande offentliga företagen. Månadslönen hamnade på i snitt 34 dollar, vilket inte var tillräckligt ens för det livsnödvändigaste.¹ Arbetslösheten kom att drabba kvinnorna och ungdomen främst. Ungdomar mellan 15 till 29 år utgjorde 28 procent av landets befolkning, och 83 procent av de arbetslösa fanns i denna kategori.² Av befolkningen i Egypten levde 22 procent under den absoluta fattigdomsgränsen på 1 dollar/dag. Omkring lika många måste överleva på 2 dollar om dagen.

Missnöjet var tydligt redan vid valet 2005 och kraven på politisk förändring och grundlagsreformer hade blivit allt mer uttalade. Men otillfredsställelsen hade funnits där sen Mubarak kom till makten 1981, isynnerhet som det rått ett förnyat undantagstillstånd hela tiden. Det Nationaldemokratiska partiets maktmonopol hade föranlett en utbredd politisk korruption. Det existerade en social bomb som för eller senare måste explodera.

I september 2004 höll Rörelsen för förändring Kifaya ("det är nog") sin grundningskongress och redan det första året inträffade den stora demonstration som kom att bli startskottet för ett flertal efterföljande aktioner. Kifaya hade sina rötter i protest- och solidaritetsrörelsen med den palestinska intifadan och kriget mot Irak, något som väckt en ny ungdomsgeneration till politisk insikt och aktivitet. En av de främsta kraven var att presidenten skulle direktväljas och att fler kandidater än en måste tillåtas. En tidig aktion var på trappan till högsta domstolen, där man krävde Mubaraks avgång.

¹ A. Joya. "Egypt: Falling Wages, High Prices and the Failure of an Export-Oriented Economy" i: *The Bulletin, Socialist E-Bulletin* no 2, juni 2008.

² D. Shehata. "Youth Activism in Egypt" i: *Arab Reform Brief*, 23 oktober 2008.

Proteströrelsen var på många sätt ny. Den bestod av grupperingar såsom nasserister, islamister, vänsteraktivister och studenter vilka ideologiskt var helt olika, men som hade samlat sig till ett motstånd mot regeringen. Det hade också uppstått nya organisationer, vilka alla verkade självständigt i förhållande till varandra men som i stort delade samma grundläggande hållning. Det kunde ses av de många namnen såsom 'Ungdomar för förändring', 'Läkare ...', 'Journalister...', 'Arbetare ...', '9:e marsrörelsen' osv. Aktionerna och manifestationerna var mycket spontana. Nytt i organiserandet var det myckna användandet av Internet och mobiltelefoner.

Strejker och krav på facklig frihet.

I reformrörelsens och de försämrade levnadsvillkorens efterföljd — inflationen var på 12 procent årligen, matpriserna hade stigit med 12,4 procent, för grönsaker var det hela 37,6 procent högre priser och med en otillräcklig månadslön på 40 till 70 dollar³ — växte beredskapen hos arbetarna inom industrin och jordbruket att ta till handling. Från och med 2005 demonstrerade och strejkade allt fler av dem. En undersökning visade att under 2007 års första hälft förekom det 283 protestaktioner och 66 strejker inom den offentliga och privatägda sektor. Det var då inte längre enbart ett motstånd mot privatiseringarna och mot följderna av den nyliberala politiken utan det uppstod en strid för fackliga fri- och rättigheter. Det var visserligen tillåtet att strejka i Egypten men det kunde endast ske ifall de officiellt erkända fackförbunden godkände det. Arbetarna var fråntagna rätten att själva besluta — såsom i många industriländer — om en strejk. Den rätten var förskjuten till deras fackliga företrädare. Och en strejk utlystes sällan. De fackliga företrädarna underhandlade mestadels bakom stängda dörrar och/eller spelade under täcket med företagsledningen.

Det var isynnerhet strejken på textilföretaget Misr Spinning and Weaving Company som gjorde regimen nervös. Det berodde på att det statligt ägda företaget, i Mahalla al-Kubra 110 km norr om Kairo, hade 24 000 anställda vilket betydde att de utgjorde en kvart av samtliga textilarbetare i landet. I december 2006 lade arbetarna ner arbetet och ockuperade fabriken, i avsikt att få ut lönerna de utlovats. Under de påföljande månaderna skedde nya aktioner och strejker och protesterna bredde ut sig till andra sektorer och regioner. Kraven som till en början varit lokala och knutna till företaget fick en allt mera allmänpolitisk karaktär. Arbetarna beskyllde inte enbart företagsledningen utan även myndigheterna för vanskötsel och korruption. Och de kom i konflikt med de fackliga ledningarna, som via de officiella facken var knutna till det Nationaldemokratiska partiet.

Textilarbetarnas aktioner väckte sympati runt om i landet. Otoliga arbetare över hela Egypten inte bara spydde galla över den egyptiska överheten utan genomförde protester mot de planerade privatiseringarna. Textilarbetarna från Mahalla al-Kubra var de drivande i den landsomfattande strejk mot de stigande priserna och de låga lönerna som utlystes till den 6 april 2008. I ett land med media underställd statlig censur fick aktionen stor utbredning tack vare bloggar, och sociala nätwebbar såsom Facebook. 70 000 ungdomar anslöt sig på kort tid som medlemmar i 6:e april rörelsen. Muslimbrödraskapet, den största oppositionsgrupperingen i landet, deltog inte i strejken. Kifayarörelsens vänster däremot var mycket aktiv i den.

Regeringen slog hårt tillbaka

Mubarakregimen reagerade som kunde förväntas: med eftergifter och undertryckning. A ena

³ J. Beinlin. "The Militancy of Mahalla al-Kubra" i: *Merip*, 29 sept 2007., se <http://www.merip.org/mero/mero092907.html>

sidan beslöt man att begränsa exporten av en del viktiga födoämnen och byggmaterial för att stabilisera priserna. Dessutom kungjorde regeringen en löneökning på 30 procent, som inte har infriats än. Å andra sidan gav president Mubarak polisen order om att slå hart. Textilarbetarna i Mahalla al-Kubra klubbades ner brutalt. På den landsomfattande strejkdagen den 6:e april 2008 dödades två demonstranter och ett tiotal sårades. Omkring etthundrafemtio häktades däribland flera av de ledande personerna. Regimen visade att man var beredd att krossa varje manifestation i sin linda för att stävja att protesterna bredde ut sig. Detta skedde isynnerhet efter det att den egyptiska säkerhetstjänsten hade upptäckt den s.k. Hezbollahcellen i april 2009.⁴ Regimen nöjde sig därefter inte längre med polisiära åtgärder på gatorna. Bloggare arresterades i stora mängder och många av dem som deltagit i protesterna sparkades från sina jobb. Mubarak var uppenbarligen rädd för en återupprepning av brödupproret 1977, som hade brutit ut efter att hans företrädare president Anwar Sadat hade släpp priserna fria. Ett hundratal människor miste då livet.

Oppositionens oenighet har hitintills varit regimens främsta tillgång. Kifayarörelsen som till en början såg lovande ut har på sistone tacklat av. Den har inte kunnat omvandla alla sina protestaktioner till ett politiskt tryck. Ett av de största problemen härför är att det fortfarande finns en för stor klyfta mellan städernas intellektuella elit och arbetarrörelsen. Dessutom finns det en trovärdighetsklyfta mellan de sekulära aktivisterna och muslimbrödrskapet. Muslimerna tycks ha valt en strategi att undvika en allt för direkt konfrontation med regimen Mubarak.

Ludo De Brabander.

Uitpers (Bryssel) nr 111 juli-augusti 2009.

Översättning Per-Erik Wentus.

⁴ I april 2009 häktades 25 personer misstänkta för att ha utgjort en Hezbollahcell. Den egyptiska inrikesministern pekade omedelbart ut Iran för att via Hezbollah försöka få in en fot i Egypten. Hezbollahledaren Hassan Nasrallah svarade att endast en av de arresterade hade haft som uppgift att organisera vapensmuggling till Gazaremsan i samband med det israeliska överfallet i årsskiftet 2008/09 och förnekade att det skulle ha haft något att göra med Egypten. Incidenten har lett till en förnyad spänning mellan Kairo och Teheran och ingår i uppdelningen mellan å ena sidan Saudiarabien-Jordanien-Egypten — som tyr sig till USA — och å andra sidan Iran, Syrien och motståndsrörelserna Hezbollah och Hamas.